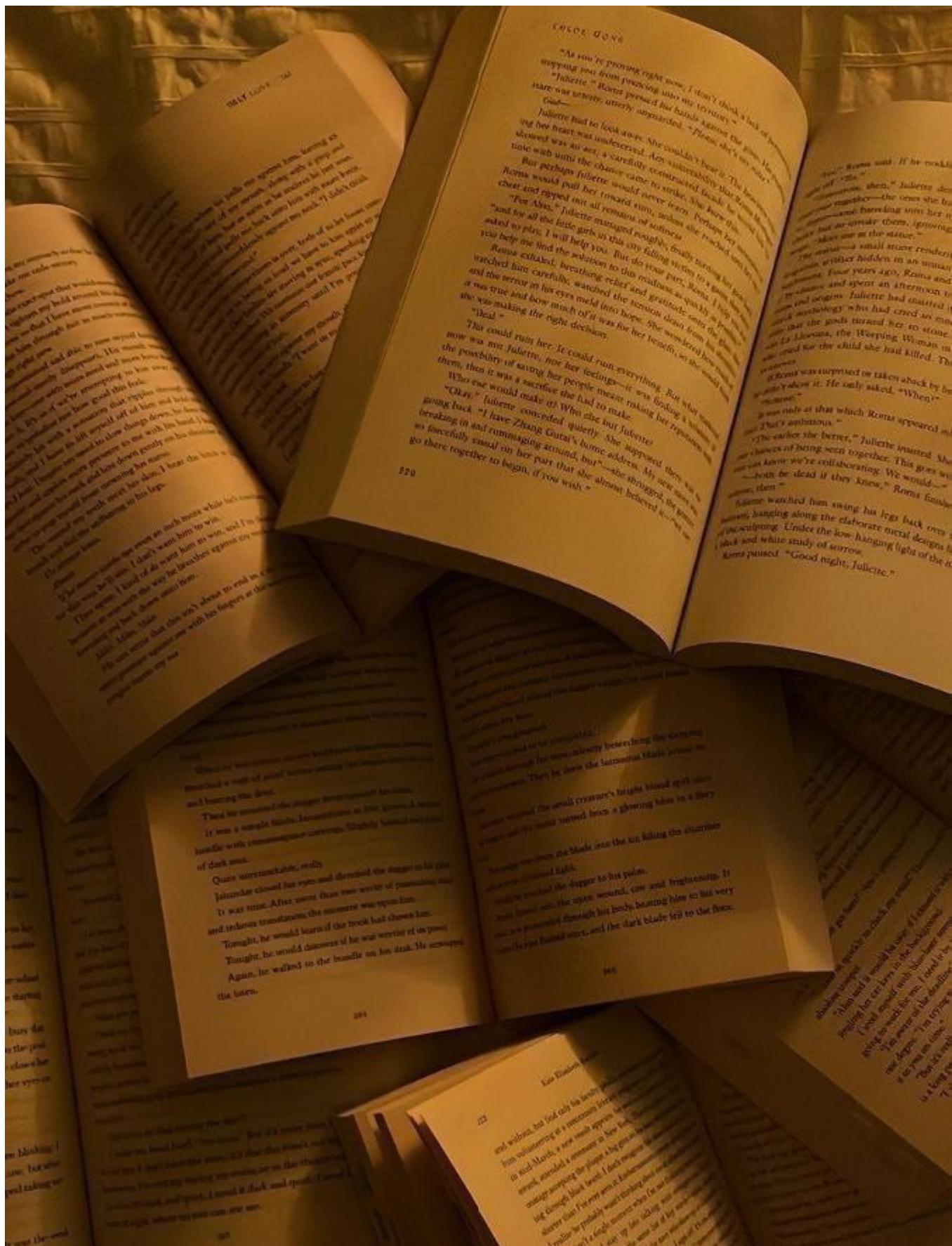

Ömrüm kitap sahypalarynda

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Sözler, Yatlamalar
написано kitapcy | 26 января, 2025

Ömrüm kitap sahypalarynda ÖMRÜM KİTAP SAHYPALARYNDA

Men her bir tolkunyň garşysyna çykmagy söýyän. Şonda maña kuwwat gelýär.
Eger okyjy meni irde-giçde okan bolsa, ol “Duman daganda”

diýen romanymy okan bolsa gerek. Komministleriň mafiýa bilen birleşip döwleti ýykyşlary hakdaky bu roman Gorbaçýow zamany, 1989-da, bir ýylда iki gezek çap edildi. Birinji gezek otuz müň, ikinjide 27 müň kitap satyldy. O döwür 4 millionly Türkmenistanda 8 aýda 57 müň kitap satmak örän geň wakady. O kitaplaryň 1.600 sanysyny Sakarçägede ýasaýan bir kommunist, öň partiýanyň welaýat bölümünüň başlygy bolan kişi dükandan satyn alyp ýakypdyr. O kişi romandaky wakalar özi hakda diýip düşünüpdir we şo sebäpli ýakypdyr. Düşünişi dogry-da, ýakyşy ýalňyş. Bu wakany ýazyjy Anna Paýtyk maňa gürrüň beripdi.

Romandaky wakalar özi hakda diýip düşünen başga-da birnäçe kişi telefon arkaly haýbat atypdy. Men olaryň ählisine şol bir jogaby berdim. "Men öz etmeli işimi etdim."

O kitabyň çap edilmegi üçin kagyz tapylyşy-da aýratyn bir söhbet. 0 döwürler ýurtda her zadyň gyt bolşy ýaly, kagyz hem gytdy. Emma bir dostumyz maňa ýagşylyk etmek üçin ylas etdi-de ep-esli tonna kagyz satyn almaga mümkünçilik tapdy. İndi kagyz tapyldy, ony goýara ýer ýok. "Garyp galla tapmaz, galla tapsa, gap tapmaz" diýleni. Kagylary Aşgabatdan alyp, 40 kilometrlik dag içinde Pöwrize diýen ýerde ýazyjylaryň dynç alyş öýüniň howlusynda goýduk.

Ýoldan geçen her kişiniň o kagylara gözü düşýär.

Respublikanyň ýolbaşçylary-da bu ýoldan her gün geçýärdiler. Onsoň bir gün: "Gazet çykarmaga kagyz ýok" diýlip howsala turýar. Uly başlyk: "Ýazyjylaryň howlusynda bir küde kagyz basylgy ýatyr. Baryň, alyň" diýip buýruk berýär. Buýrugy bitirmeli kişi meniň dostum bolup çykýar. Ol tizden-tiz maňa telefon etdi: "Oraz! Ýet, seniň kagylaryny döwlet mugt almakçy bolýar. Eger kagylaryny başga bir gizlin ýere örän tiz geçirip ýetişseň, utarsyň. Biz gjiræk barjak bolarys" diýdi. Men ýyldyryma öwrüldim. Eýýäm bir ýarym sagat geçip-geçmänkä, kagylar başga bir gizlin ýerde gizlenipdi. Ýazyjylar öýüniň sakçysyna-da: "Kagyz sorap gelseler, bir jaýda basylgy ýatan tualet kagylaryny görkezgin" diýip haýış etdim. Kagzy aljak döwlet adamlary gelip görseler, tualet kagyzyndan başga kagyz görmändirler we muny başlyga habar beripdirler. "Meni aldajak bolmaň. Men ir bilen gözlerim bilen görüp geçdim" diýip, başlyk gaty gaharly sözläpdir. Eger men kagylarymy elden aldyran bolsam, roman hiç çykmasdy.

"Duman daganda" romanы şeýle kynçylyk bilen çykdy. Onuň şowly satylmasý we maňa wešeň- wešeň pul gelmesi meniň gözlerimi

gapyp bilmedi. Hudaýa şükür! O romanyň kemçiliklerini henizem ýadymdan çykaryp bilmeyärin. Çagalarym bolsa, o paket-paket gelen pullary ýadyndan çykaryp bilmeyärler. "Kaka! Yene bir sapar öñki ýaly doly paket pul getirsene!" diýip ýylgyryşýarlar. Men bu romany ýazyp başlamankam beýik Magtymgulynyn ömri hakda biografik bir roman hem ýazýardym. Iň kyn ýazyylan eserim hökmünde onuň maňa beren jebri henizem ýüregime agram berýär. O romanyň bölekleri gazet-jurnallarda çap edilip başlanoň, okyjylar meni Magtymgulyçylaryň hataryna geçirirdi. Bu uly ýalňyşlykdy. Sebäbi men nire, beýik Magtymguly nire?! Magtymgulyny öwreniji diýmek örän uly dereje ahyry. Dünýä inenine 275 ýyl geçen Magtymgulynyn edebi-ylmy syrlarynyň şu güne çenli-de doly açylmandygy köp zatdan habar berýär ahyry.

Magtymguly, syrym çohdur.

Men neýläýin açan ýokdur.

– diýen şahyr, 21-nji asyrda-da o setirlerini gaýtalaýar.

Şol ýyllar Magtymgula örän köp üns berlip başlandy hem-de respublika derejesinde Magtymguly jemgyýeti döredildi. Oňa tanymal alym Nazar Gulla başlyk saýlandy. Soňra jemgyýetiň guramaçylyk komiteti döredildi. Meni bu jemgyýetiň jogapkär sekretarlygyna saýladylar. Nazar Gulla-da, menem aýlyksyz-günlüksiz Magtymgula hyzmat edip başladyk.

Meniň Türkmenistanyň Ministrler Kabinetinde 12 ýyl işlänim bu ýerde peýdaly boldy. Hökümet edarasynda oturan çinownikleri tanaýardym we olardan peýdalanyp biljekdim. Magtymguly jemgyýetiniň uly iş planyny düzdüm: Magtymguly lotereýasyny goýbermeli. Magtymgulyny dünýä tanatmaga çalyşmaly. Türkmenistanda Magtymgulynyn öwrenilişine ýardam bermeli, adynyň ebedileşdirilişini güýçlendirmeli.

Üç sany uly mesele. Uly kynçylyk çeke-çeke ahyry 5 million sany lotereýa goýberdik. O lotereýada Magtymgulynyn şekli we bir bent goşgusy ýerleşdirildi. Bu lotereýadan Magtymguly jemgyýeti 1,5 million rubl, ýagny o döwürki hasaplara görä 2 million dollar sap girdeji aldy. Bir köpüksiz jemgyýet baý jemgyýete öwrüldi. Men özge wezipämi taşlap, Magtymguly jemgyýetinde aýlykly işläp başladym. Öwünmek üçin aýtmaýaryn, ýöne bu jemgyýetde örän köp iş etdik. Diňe Magtymgulynyn

daşary ýurtlarda çap edilmegine, Türkmen döwlet uniwersitetine we beýleki ýerlere Magtymgulynyň adynyň dakylmagyna, her ýylyň 18 maýynda Magtymguly gününiň bellenmeginde Magtymguly jemgyýetinden ilkinji teklip, ilkinji täsir ýetenini aýdyp oňaýyn.

1991-de türkmeniň iň uly dessançy bagşylarynyň biri, Magtymgulynyň tas ähli goşgularyny saza salan, ahyrda-da zäherlenip öldürilen diýlip güman edilýän Gurt Ýakup hakda kiçijik bir kitapça ýazdym. Dogrusy men galam tutdum, galamyň özi ýazdy. Örän tiz, 20 gün içinde ýazyylan kitapçany ondanam tiz, ýagny 10 gün içinde çap etdiler. 40 müň sany kitapçanyň 39 müňüsini iki aýa galman satdyk. Ynanar ýaly däl. Halk meniň kitabyma däl-de beýik Gurt Ýakuba şeýle teşne ekeni. Başga bir geň wakany hem aýdyp geçeýin: "Gurt Ýakup" kitabynyň galanja müň sanysyny soňky on ýylда satyp gutaryp bilemok. Muňa hiç aklym ýetmeýär.

Şu arada 1992-nji ýylда ömrümiň sekiz ýylyny berip ýazan kitabymy tamamladym. Çaphana üçin 45 müň rubl puly elim bilen sanap berdim. O pul "Duman daganda" we "Gurt Ýakup" kitaplarymdan toplanan puldy. Men o zamanlar o pula 4 sany gowy ýeňil maşyn alyp bilyärdim. Kitabyň adyna "Magtymgulynama" goýdum we hiç gypynçsyz, tizräk çap edilmegini isledim. Çap edilişi, kagyzy pes hilli bolsa-da kitap çykdy. Ömrümde beýle begenen däldirin, kim bilsin, gelejekde-de beýle begenerin öýtmeýärin. Kitap 30 müň sany basyldy. Gowý alynyp başlandy. Emma inflýasiýa-hümmetsizlik ähli zady bulaşdyrdy. Dört maşynyň puluny berip çykardan kitabymdan dört maşyn-a beýlede dursun, dört teker hem alarlyk pul gazanmadym. Bu pul tarapy, emma o kitabyň maňa beren ruhy kuwwatyny, begenjini ölçäre gural tapylmaz. Häzire čenli-de "Magtymgulynama" meniň ýürek damarymdyr, damarymda ganymdyr. O meniň üçin beýle görünýär, okyja başga görünmegeni hem bolup biljek zat.

İndi Garajaoglan hakda. Meni 1990-da Türkiýeli dosdumyz İrfan Ünwer Nasrettinogly Garajaoglan kongresine çagyrdy. O döwür Moskwadan rugsat alýardyk hem-de şo taýdan Türkiýä uçýardyk. Bizi Moskwadan ugradýan Ÿazyjylar birleşiginiň işgäri:

"Türkiýede açlyk. Ýanyňza çörek köpräk alyň" diýdi. Sowgat hökmünde bolsa Kremliniň we Leniniň suraty çekilen çellofan paketleri almagy maslahat berdi. Ýoldaşym ikimiz aýdylyşy ýaly etdik. İki sany uly sumkany çörekden dolduryp, Ankara baryp düşdük. Bir sagatdan soň o işgäriň bize ýalan sözläni belli boldy. Soňra täze tanyşlara Lenin suratly paket sowgat berýärис weli, birgeňsi ýüzleri çtyylýar. Biz bir ýalňyşlyk barlygyny duýup, İrfan beýden sorasak, ol gülüberdi. "Bu taýy Türk ýurdy. Biz Lenini söýmeris. Gowusy, o paketleri taşlaň, ýa yzyna äkidiň. Onsoňam bizde paket sowgat bermek däbi ýok" diýdi. Biz nämäniň nämedigine akyl ýetirip başladyk.

Biziň gözlerimizi Türkiýe açdy.

Men Türkiýä ugramankam Garajaoglanyň Türkmenistandaky ýagdaýy bilen içgin gyzyklandym. 1975-den 1990-a çenli Garajaoglany çap etmek gadagan edilipdi. Men bir ýerlerden Garajaoglan kitabyny tapyp okadym. Abdyrahman Mülkamanyň we beýlekileriň öñki işlerini öwrendim. Garajaoglanyň şygylary meni bendi etdi. Hakykatda men Garajaoglan bilen hassalandym. Şeýle üýtgesik şahyryň gadaganlygyna çydap durup bilmän, "Garajaoglany kim zyndandan çykarar?!" diýen makalany yüzümiň ugruna ýazdym. Sowet döwrüligini, soňundan başa bela gelip biljegini hiç ýada salmandyryn. Bolsa-da meni halk, okyjylar goldady. Şeýdip, Garajaoglany zyndandan çykarmak bagty maňa nesip etdi.

Men Türkiýede, Adanada Garajaoglanyň beýik meşhurlygyny görüp gelemsoň, Garajaoglan aşsamyny guradym. Kitabyny taýýarlamaga başladym. O döwür türkçe bilsim ýabygorludy. 1993-de Türk ýigidi Nejdet Öz maňa türk dilini öwredip başlady. Soň Garajaoglanyň şygylaryny has lezzetli okap, terjime edip başladym.

1994 ýylda Krasnowodsk(häzir Türkmenbaşy) şäherinde ýaşulylaryň maslahatyna Garajaoglanyň goşgular kitabynyň sowgat berilmegini hem-de Nebitdag (häzir Balkanabat) şäherinde Garajaoglana heýkel dikilmegini maslahatyň iş planyna goşdurdyň. Maslahatdan öñinçä Aşgabatda Dünýä türkmenleriniň guramasy bilen birlikde Garajaoglan aşsamyny geçirdik. Halkyň gulagynda Garajaoglan sözü köp ýaňlanyp

başlady. Uly kompozitor Rejep Allaýar köp aýdymlar ýazdy. Garajaoglanyň "Gaşlaryň gara dälmidir" diýen kitabynyň çap edilişi hem aýratyn bir söhbet. Men Nejdet Özüň kömek bermegi bilen kitaby taýýarladym, emma kitabyň harjyny çekýän firmanyň ýolbaşçysy: "Sen professor däl, doktor däl. Men kitabyň golýazmasyny kabul edip biljek däl" diýdi. Men kyn ýagdaýda galdy. A.Mulkamanowa yüz tutdum, ol köp pul isledi. Garajaoglanyň türkmençeden parhsyz gaty sada goşgularyny saýlap gazetlerde çap etdirip başlan, emma türkçe gowy bilmeýän professor K. Ataýewe yüz tutdum. Oňa sözbaşy ýazmagy hem haýış etdim. Ol bu işi gaty tiz bitirdi. Golýazmany okap görsem, sözbaşy türk kitaplaryndan alınan, goşgularyny terjimesi gaty gowşak. Sözbaşyny aldyk, özümiziň terjime eden goşgularymyzy aldyk,

K. Ataýewiň terjime eden goşgularыndan 5-10 sanysyny täzedен terjime etdik, redaktirledik. Goşgularы çapa taýýarlan, sözbaşy ýazan professor

K. Ataýew diýip ýazdyk. Firma bu gezek isimizi kabul etdi. Professor K. Ataýew özuniň professor adynyň galkan hökmünde ulanylandygyny duýman galdy. Galam haky berlende oňa 850 dollar, maňa we suratça bolsa 450 dollardan berdiler.

Işin müşgili soñ başlady. Türkiýede çap etmek üçin golýazma iberildi. Çaphana redaktoryň tiz gelmelidigini habar berdi. Oraz Aýdogdyýew diýen köne kommunist döwletiň medeniýet işlerine ýolbaşıçylyk edýärdi. O döwrün düzgünlerine görä, şonuň rugsady bolmasa medeniýet işgärlerine daşary ýurda gitmäge wiza bermeýärdiler. Garaşyşym ýaly hem boldy. Sebäbini hem aýtmady, wiza-da bermedi. Wagt örän az galdy. Yaşulularyň döwlet maslahatynda Garajaoglanyň kitabynyň sowgat berilmegi meniň uly arzuwymdy.

Näme etmeli?

Her ýollary derňäp gördüm. Çykalga ýok ýaly. Emma her derdiň dermany barlygy belli. Ahyry, bir söwdagär Azerbeýjanyň paýtagty Bakudan Türkىä awtobus gidýänligini, wiza meselesini hem özleri çözýändigini aýtdy. Men eglenmän, sessiz-üýnsüz Bakuwa uçdum. Soňra köneje awtobusda Türkىä ugradyk. Biz üç ýarym günde sürenip Ystambyla bardyk. Ölüligimiz-diriligimiz

bilner ýaly bolmady. İşleri bitirip, gaýdyşyn awtobusda gören görgülerimi duşmanyma-da arzuw etmerin. Her söwdagär ganar-ganar, çuwal-çuwal ýük basypdyr. Zordan oturar ýaly ýer tapdym. Awtobus gyşaranda ýaňky ýükler depämizden eňterilýär. Boýnumy, bilimi döwdürmän barsam razy boldum.

Ynha, Garajaoglanyň “Saçlaryň gara dälmidir” diýen kitabı maňa şeýle ezýetler berdi. Kitap çap ediliп Türkmenistana gelensoň, “Men kömek etdim” diýýän köpeldi. Bu hemise-de şeýle bolýar. Şu taýda Garajaoglan bilen bagly bir syrymy hem okyja aýdasym gelýär. 2005 ýylyň 21-24 sentýabry arasynda Türkiýäniň Tarsus şäher häkimliginiň her ýyl geçirýän halkara Garajaoglan günleri boldy. Oňa meni-de çagyrdylar. Dürli ýurtlardan, ýurt içinden alymlar, ýazyjy-şahyrlar, başy-aşyklar üýşüpdirler. Söz gezegi maňa ýetende: Garajaoglan 2006-da 400 ýasaýar. Bu ýubileýi dünýä derejesinde geçirmek üçin Yunesko hem-de türki döwletleriň ilçihanalaryna, medeniýet ministrlerine hat ibereliň diýdim. El çarpyşyp goldadylar. Tarsus şäher häkimi, Garajaoglanyň we Türk dünýäsiniň aşygy Burhaneddin Kojamaz başlyklaýyn ýüze ýakyn alym, ýazyjy, şahyr, başy gol çekip, hat taýýarladyk. Soňra ol hat agzalan adreslere iberildi. Bu barada Azerbeýjanda neşir edilýän halkara “Baýaty” jurnalynyň 2006-njy ýıldaky 11-nji sanynda dosent, doktor Tamilla Abashanlynyň “Garajaoglan Türk dünýäsini Tarsusa toplady” diýen makalasynda giňiş maglumat berilýär.

Tarsusdan Aşgabada gelişime Garajaoglanyň täze kitabyňa taýýarlamaga başladym.

“Gumry seslim, nirdesiň” ady bilen taýýarlan kitabymda Garajaoglanyň “Görülmäni, görülmäni” diýen şygry bardy. O şygryň iki setiri iki ýerde gaýtalanýardy. Bu dogry däl. “Näme etsemkäm?” diýip oýlandym. Iki setir dile geldi: “Dodaklaryň teşne öýtdüm. Öpülmäni, öpülmäni.” Men o iki setiri goşga goşdum. Elbetde, bu edebiýat yılmynda ýazgarylýan bir ýagdaý. Şeýle-de bolsa Garaja oglana sowgat berlen o iki setir ýerine düşene, belki-de aslyna meňzeýär. Soňra gazetlere makala ýazan edebiýatçylar: “Dodaklaryň teşne öýtdüm. Öpülmäni, öpülmäni” diýen setirleri Garaja oglanyň beýikligini görkezýän örän şowly setirler diýip ýazdylar. Käte şeýle-de bolýar.

O kitaby bezeýän belli suratçy Hajy Atakgady. Soňra "Garajaoglanyň 400 ýyllagy gelýär, bir işler edeliň" diýip dost-ýarlara aýdyp çykdyň. Magtymguly adyndaky sazly drama teatryň rejissöryy Annageldi Garajayew we aýdym-saz bölüminiň müdürü Daňatar Hydyrow Garajaoglanyň oýnunyň oýnalmasы üçin köp tagalla etdi we ahyrda Garajaoglan spektakly tomaşaça görkezildi. Meşhur kompozitor Rejep Allaýar Garajaoglanyň sözlerine täze aýdymlar döretdi.

Emma Medeniýet ministrliginde, Garajaoglan bilen bagly Milli Golýazmalar institutynda hem-de "Miras" milli medeni merkezde Garajaoglan sözi agzalmaýardı.

Näme etmeli?

Azerbeýjanly, türkiýeli dostlaryma telefon etdim. O taýda-da hereket ýok.

Nebitdag(Balkanabat) şäher häkimi Parahat Garaýewe jaň etdim. Ol 1994-de Garajaoglan bilen bagly işler edenimizde bize ýakyndan kömek beripdi. Bu gezegem kömege taýýarlygyny aýtdı. Sag bolsun. Soňra Garajaoglanyň doglan ýeri hasaplanýan Balkan welaýatyndan deputat Täçmämmet Hürmenowa jaň etdim. "Garajaoglan 400 ýaşady. Hi, oňa eýe çykan tapylmazmy?" diýdim. Ol Balkan welaýatyň ýolbaşçylaryna habar beripdir. Emma hereket başlanmadı. Gazetçilere, radioçylara, telewideniyä habar berdim. Ýene ses çykmady. Ahyry, Milli golýazma institutynyň we "Miras" milli medeni merkeziň başlygy Annagurban Aşyra jaň etdim. "Garajaoglan 400 ýaşady. Näme üçin hereket edeňzok?" diýsem, ol göwünli-göwünsiz sözläp, gaýta "Türkler näme edýärkäler?" diýip, maňa sorag berdi. Men Annagurbanyň bu işi bitirmejegini duýup, näme etsem gowy boljagyny oýlanyp başladım.

"Garajaoglan ýaly şeýle meşhur şahyry bolsa, başga milletler, gör, neneňsi işler ederdiler. Dünýä derejesinde hem öz milletiniň, hem şahyryň adyny tanadardylar. Türkiye, Azerbeýjan dymýan bolsa, nädeýin, meniň sesim olara ýetmez. Emma Türkmenistanda-da indi näçe ýyllardyr meniň adymy bilýän ýok. Ýogsa, gazet-jurnalda "Dat, Garajaoglanyň 400 ýaş toýy edilmeýär. Gelin, toýa başlalyň. Garajaoglanyň ruhuny şat edeliň" diýip bagyrardym. Her niçik bolsa-da bir çikalga

tapmasam bolmaz."

Men birnäçe gün pikir batgalygynda bata-bata, ahyry, kenara çykdym. Aýlawly bir ýol tapdym. Onsoň bir dostumyň ýanyna bardym-da (o dostumyň adyny ýazmaýyn): "Garajaoglanyň 400 ýyllygyny dünýä derejesinde bellemek hakda Ýunesko karar çykarypdyr. Türkiýede bu dabaralara gaty güýçli taýýarlyk görülyär. Heýkelleri dürlü şäherlere dikilýär, kongresi geçiriljek, iki jiltli kitaby çap edilipdir. Dünýäniň alymy, şahyry, bagşasy çagyrylyp Ankarada uly dabara geçiriljek. Azerbeýjanam olardan galanok.

30 metrlik beýiklikdäki heýkeli deñiz kenarynda gurlup dur. Bir okuň jaýyna ady dakylypdyr. Bir jiltli galyň kitaby çap edilipdir. Kongres geçiriljek. Garajaoglan bilen bagly ähli dabaralary Bakuwdá geçirmek hakda teklip beripdirler" diýdim. Dostum Garajaoglany çyn ýürekden söýärdi. Üstesine onuň bir garyndaşy respublikadaky uly wezipäniň birini eýeleýärdi hemde olam Garajaoglany hiç kimden kem söymeyärdi.

Dostum tolgunyp başlady. "Näme üçin beýlekiler Garajaoglana eýe çykýar-da, biz, türkmenler yza galýarys?!" diýdi. Ol meniň garaşýan soragymy berdi. Men bu ýagdaýy uly wezipedäki garyndaşyna ýetirmegi teklip etdim. Soňraky wakalar meniň szenarim boýunça ýaýbaňlandy. Dostumyň garyndaşy medeniýet işlerine seredýän orunbasara jaň edipdir hem-de oña bir ýazgyjyk ugradypdyr. Medeniýet meselelerine seredýän orunbasar ýazgyny alandoň, öz ýolbaşçysyna ýagdaýy habar beripdir. Olam tizden-tiz Azerbeýjandan, Türkiýeden öňürdip, Garajaoglanyň 400 ýyllygyny gaty dabaraly geçirmekçi bolupdyr. Aýratyn karar çykdy. Ýubileý maşyny herekete geçdi.

Şo wagtky Medeniýet ministri Maral Bäsimowa ýubileýiň öñ ýany Magtymguly teatryna gelende: "Azerbeýjanda Garajaoglan 60 metr beýiklikde heýkel gurulýar" diýenini öz gulagym bilen eşitdim. Men 30 metrlik heýkel gurulýar diýip ýok zat hakda howadan aýdypdym. Ministre ýetyänçä ýok heýkeliň beýikligi 60 metre ýetipdir.

Şeýdip, döwlet derejesinde Garajaoglanyň 400 ýyllygы geçirildi. Meni bu ýubileýe çagyrmadylar. Birmahallar Garajaoglan gadagandy, ya Garajaoglany zyndandan çykaranyň

üçin, menden ar alýarmyklar?!

Her näme bolsa-da Garajaoglana söýgim ähli zatdan üstün geldi. Men bagtyýar ýylgyryp, Garajaoglanyň 400 ýyllyk toýuny keseden synladym.

Garaşsyzlygymyzy alanymyz bări döwlet derejesinde şahyra bagışlanyp geçirilen birinji ýubileýdi. Näçe şahyr-ýazyjylarymyzyň ýubileyi bellenmän geçdi citdi ahyry. Garajaoglan meselesinde hudaýa yüz müň şükür edýän.

Men aldadymmy?

Ýok, men Garajaoglana hyzmat etdim.

Ynha, okyjym, uzagragam bolsa, syrymy seniň bile bölüşdim.

* * *

Garajaoglanyň "Saçlaryň gara dälmidir" diýen kitabı Magtymguly jemgyyetiniň ady bilen çykan iň soñky kitap boldy. Döwürler, ýyllar, durmuş gaty üýtgedi. Inflýasiýa, şol sanda ynsanlygyň inflýasiýasy biziň söygüli jemgyyetimizi hem gaýgyryp goýmady. Gaznamyzda bir shaýy pul galmadı. Men aýlyksız işläp başladym. Emma aýlyksız işlemäge-de mümkünçilik bermediler. Köp-köp jemgyyetler ýapyldy. Ahyrda Magtymguly jemgyyeti hem Medeniýet fondunyň ýapylmagy bilen işlemesini bes etdi. Emma gelejekde Magtymguly jemgyyetine zerurlyk dörär diýip umyt edýärin.

Men ißsiz galdayım.

O günlerden bu günlere çenli hem aýlykly iş maňa nesip etmedi. Türkiýeli ýazyjy, şahyr, alym dostlarym bilen gatnaşygy ýygjamlaşdyrdym. Möwlana Jelaleddin Rumyny bize pars şahry diýip okadypdylar. İçgin gyzyklansam, o beýik ynsanyň Türkligine- Türkmenligine gözüm yetdi. Haýsy milletden bolsada, parhy ýok, Rumynyň beýikligini öz halkyma ýetiresim geldi. Şahyr Kakabaý Gurbanmyrat bilen bilelikde "Bolşuň ýaly görün" diýen kitabı taýýarladyk. Soň gapy-gapy gezip, zordan neşir etdirdik. Neşir eden bize bir köpüğem bermedi. Her niçigem bolsa Jelaleddin Rumyny ilkinji gezek türkmençe sözletmek bagty bize yetdi. Çanakgala uniwersitetiniň rektory, professor, doktor, biziň iň söygüli alymlarymyzyň biri, turkiýeli türkmen aksakaly hasaplanýan hormatly Abdyrahman

Gözel meni gahryman Çanakgala şäherine myhmançylyga çagyrdы. Professor, doktor Mertol Tulum şahsy maşynynda meni Ystambyldan Çanakgala alyp gitdi. Men o ýaşulylaryň gadymy we orta asyr edebiýatyny nähili çuň bilişlerine haýran galdym. Olardan köp zat öwrendim.

Çanakgala söweşleriniň bolan ýerlerini gözüm görende, ýüregim ýerinde durmadı. O toprak däl. O şehitleriň süñkünden dörän, şehitleriň gany bilen ýugrulan mukaddeslik. O mukaddesligiň içinde beýik Atatürk bar. "Men Atatürk" kitabymy Çanakgalada ýazyp başladım. Kitaby ýazyp gutaramsoň, o kitaby çap etdirmek üçin derwüše döndüm. Gaty köp adamy, edarany, wakflary birahat etdim. Netije çykmady. Hatda menden pul talap edenlerem boldy. "Wah, pulum bolsa, men gedaý ýaly, beýdip ýalbarjak ýörjekmi?" Ahyry, Türkiye Respublikasynyň Aşgabatdaky ilçihanasyna yüz tutdum. "Atatürki söýyän bolsalar, bu kitaby çap etmäge kömek bererler" diýip pikir etdim. Ýalnyş pikir eden ekenim. Meni süýji söz bilen doýurdylar. Meniň elim sowady hem-de üç ýyllap iki ýana çapmadan ýadadım. Dogrusy, kitaby neşir etdirmek meýlinden döndüm. Emma dört-bäs aýdan soň, Bilim-terbiye baradaky işlere seredýän Türkiýeli bir wekil, Mustafa Turan diýen bir kişi meniň Atatürk hakda kitap ýazanymy eşidipdir-de maňa jaň etdi. Kitabyň çap edilmänligini bilip gynandy. "Men bir synanyaýyn. Saňa galam haky näceräk bermeli bolar" diýip sorady. Men galam hakyndan geçenimi, kitabymy çap etdirsem razylygymy aýtdım. Mustafa beýiň hem iş bitirjegine känbir ynanmaýardım. Ol bir sagatdan ýene jaň edip, o kitabyň kompýuterde ýazylan görnüşini sorady. Menem tiz eltip berdim. Geçse on, on iki gün geçendir-dä. Mustafa beý jaň edip: "Gutlaýan. Kitabyň çap edilipdir. Orta Aziýada Atatürk hakda ilkinji kitap ýazan siz bolupsyñz" diýdi. Menem o kişi minnetdarlyk aýtdım. Hepde geçdi, aý geçdi. Kitaby göremzok. Mustafa beý öz Watanyna Türkiýä gaýtdy. Men ýene göwniçökgünlige düşdüm. Üstesine-de işsizlik. Gyzlarymyň biriniň aýlygyna zordan gün dolaýarys. Pukaralygymyz hakynda mundan başga zat ýazmaýyn.

Şeýle ýagdaýda bir gün Türkiye Beýik ilçisiniň orunbasary maňa jaň edýär we kyn görmän ýanyna gelip gitmegi haýış edýär.

Bardym. O kişi ýerinden turup, meniň elimi ykjam gysyp silkýär. "Gutlaýan, Oraz beý! Size Türkiye Prezidentiniň halkara medaly berildi. Siz Orta Aziýada bu medala ilkinji eýe bolan adam. Dünýäde henize çenli bu medal on ýedi adama berlipdir. Türkى döwletleriň arasynda diňe Azerbeýjandan Bagtyýar Wahabzade bu medala mynasyp bolupdyr" diýdi. Menem minnetdarlyk bildirdim. "Ýene on günden Sizi Türkiyä çagyryarlar. So medaly Prezident Süleyman Demireliň özi gowşurmakçy" diýdi. "Aý, men, gowusy gitmäýinle. Medal dakynyp gezjek ýaşdan geçipdirin. Medaly maňa iberäýsinler" diýdim. İlçiniň orunbasary geň galdy. Ýene düşündirmäge başlady. Menem gitmek islemeýänimi aýtdym. "Soň oýlanyşaly" diýip, diplomat ýylgyryşyny etdi. Men öz ýanymdan oýa batdym: "Gitseň gowula. Emma il deňinde kostýumuň ýok. İň ýamany 46 ölçegli köwüş tapyljak däl. Köwüş tapylsa, puly tapyljak däl. Gonçly, köne köwşüm bar, onuňam çep taýynyň aşagy jaýryk atan. Meniň bu ýagdaýymy lowurdap duran köwüşlige diplomata nädip düşündirip bolar?! Bolmaz."

Men öýe gelip ýene oýlandym: "Eger prezident medaly gowşurýan bolsa, ol öz köşgünde gowşursa gerek. Men bu köneje köwşüm bilen nädip sahna çykaryn?! Köwsüň aşagyndaky jaýryk görünse näderin?! Garyplyk-günäkärlik däl. Şeýle-de bolsa... Ýok, aç başym, dynç başym. Gitmeýän."

İki günden Türkiye baş ilçiliginde medeniýet meselelerine garaýan dostum Ýener Kazak ýanyna çagyrdy-da çay başynda uzak söhbet etdi. Onuň bilen öňden bări dostluk gatnaşygyny edemizsoň, ol açık gepleşdi we has täsirli deliller tapyp meni gitmäge göwnetdi.

Ankarada "Men Atatürk" kitabymy çykaran, öñki Bilim Ministri Köksal Toptan Beýiň "Türkiyäm" wakfyna bardym. Olara ýürekden minnetdarlygyny bildirdim. Kitapdan birnäçe sanysyny ýanyma aldym. Begendim.

Ynha, Türkiye respublikasynyň Prezident Köşgi- Çankaýa köşgi. Bütin zal ministrlерden, deputatlardan doly. Meniň gözüme görnen-olaryň lowurdap duran aýakgaby boldy. Meni birinji hatarda ortada oturtdylar. Ýanymda bir ýer boş. Az salymdan prezident Süleyman Demirel geldi-de meniň bilen mährem

salamlaşyp ýanymda oturdy. İlkinji synlan zadym onuň köwşi boldy. Lowurdap dur. Men hernäçe ýaglasamam, hernäçe mahmal sürtsemem köne köwüş köneligini görkezip dur. "Wah, aşagy bir jaýryk bolmasady." Medaly almak üçin sahna çagyrdylar welin, aýagymy götermän ýörejek bolup kösendim-ä.

Dabaralar tamamlandy. Meniň ýanymda ýolbelet hökmünde goýlan ýigide: "İndi nırä gideris?" diýip soradym weli ol ýylgyryp: "Oraz beý, indi aýakgap dükanyna gideli. Atamyz aýakgaba ýeterlik sowgat berendirle" diýdi. "Men aýagymy galдыrman ýöredim ahyry. Nädip gördüñ?" "Wah, uly botinka her kesiň gözüne düşgüç bolýa." diýdi.

Ynha, Türkiye respublikasynyň Prezidentiniň Liýakat (Mertebe) baýragyny alyşym şeýle boldy. Türkiyäniň şol wagtky medeniýet ministri İstemihan Talay "Oraz bey! Türk dünýäsine degişli kitabyň bar bolsa, çap ederis" diýdi.

Yunus Emre "Söýeliň Söýüleliň", "Türk dünýäsiniň şygyr anthologyýasy", "Hajy Bekdaş Weli" kitaplarymyň taýýar disklerini ugratdym. Türksoý diýen bir gurama agzalan kitaplaryň ilkinji ikisini çap etdi. Olar hem maňa bir köpüğem galam haky bermediler. Pukara bolsaň, hakyňy bermejekler ekeni. "Hajy Bekdaş Weli" kitabym henizem ýardamça garaşýar. Şu mahal iki romanym, hekaýalar kitabym, Mövlana Jelaleddin Rumynyň ömri, döredijiliği hakda kitabym, Nyýazy Ýyldyrym Gençosmanoglunuň şygyrlar kitaby neşire taýýar, medeniýete goltgy berjek adama garaşyp ýatyr.

Men bu ömrümde kitap ýazmakdan ýadamadym, kitap çap etdirmekden ýadadym. Ýatlamalar